

ZÁMĚRNÉ UČITELSKÉ AKTIVITY PŘI PRÁCI S NESPRÁVNOU ODPOVĚDÍ

INTENTIONAL TEACHER ACTIVITIES TO DEALING WITH PUPILS' WRONG RESPONSE

Majcík Martin

Klíčová slova: výuková komunikace, žákovská chyba, nesprávná odpověď, práce s chybou

Key words: pedagogical communication, pupils' error, dealing with mistake, wrong response

Práce s chybným žákovským výkonem je nedílnou součástí aktivit, které učitel během výuky realizuje. Pro učitele je chyba důležitým fenoménem, protože představuje cenný zdroj informací o procesu žákovského učení a porozumění učivu (Brodie, 2014). Z pohledu výukové komunikace můžeme jako specifický chybný výkon definovat nesprávnou odpověď, které se žáci dopouštějí během výuky před učitelem a spolužáky v závislosti na učitelské iniciaci. Cílem výzkumného šetření je představit druhy činností, které učitel realizuje záměrně při práci s nesprávnou žákovskou odpovědí v hodinách Českého jazyka.

Během výuky dochází k řadě komunikačních výměn mezi jejími účastníky. Častým komunikačním aktem je žákovská odpověď na učitelskou otázku. Jako nesprávnou můžeme tuto repliku označit, pokud neodpovídá objektivně stanovené a očekávané normě (Grassinger & Dresel, 2015). Způsob přístupu k chybě se odvíjí od znalostí a přesvědčení konkrétního učitele. Vymezit v tomto ohledu můžeme kompetenci pro práci s chybou, jež je založena na znalosti typů chyb daného předmětu, strategií řešení a konstruktivním přístupu (Seifried & Wuttke, 2010). Svým působením učitel také ovlivňuje způsob, jak nesprávnou odpověď vnímají žáci. Dle Steuerové a Dresela (2015) můžeme chybu pojímat v rámci širšího kontextu klimatu školní třídy, protože její význam ve výuce je spoluutvářen všemi jejími účastníky. Práce s nesprávnou odpovědí tedy nepředstavuje jen učitelovu reakci na chybu, která může být pro učení žáků přínosná či nikoliv (Tulis, 2013), ale také komplexnější činnosti, které samotné chybě předcházejí.

Pro realizaci výzkumného šetření byl s ohledem na zkoumaný problém zvolen kvalitativní přístup. Sběr dat probíhal prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů a pozorování výuky. Datový materiál byl analyzován metodou otevřeného kódování. Výzkumné šetření probíhalo v devátém ročníku v rámci výuky Českého jazyka. Záměrně byly vybrány 4 školní třídy na čtyřech školách.

Od února do května 2018 bylo shromážděno celkem 24 záznamů vyučovacích hodin, které byly následně analyzovány. Dále byly pořizeny rozhovory se čtyřmi zapojenými učiteli ohledně jejich přístupu k žákovské chybě.

Na základě dat byly vymezeny čtyři typy činností, které učitelé realizují záměrně při práci s nesprávnou žákovskou odpovědí. Záměrná realizace vymezených aktivit je založena na přesvědčení učitelů o důležitosti chybného výkonu pro výuku. První dva typy činností předcházejí nesprávné odpovědi a jejich cílem je ovlivnit negativní význam chyby v prostředí třídy, aby žáci neměli obavu se chyby v komunikaci dopustit. Zbývající dva typy činností představují způsob reakce na nesprávnou odpověď. Jedná se o snahu učitele pracovat s chybou adaptivním způsobem a také relativizovat chybu v případě diskuze.

Abstract: Pupil mistake are a valuable source of information for teachers because it allows a reflection of a learning process (Borasi, 1994). Teachers do various activities which represent a reaction to mistakes (Tulis, 2013) or influence meaning of error in the classroom (Steuer & Dresel, 2015). A wrong response to teacher question is a specific type of error that arises during pedagogical communication. The research question is what activities the teachers do deliberately when they are dealing with pupils' mistake. The research is based on qualitative approach and data were collected in 4 classrooms of ninth grades. The data corpus consists of 24 video recordings of the Czech language and 4 interviews with teachers about dealing with errors. The results show 4 types of teacher activities. The first two types are preceded by an error and their aim is to minimize the negative meaning of incorrect response in the classroom. The other two types represent the teacher's reaction to the wrong response.

Literatura/References:

- Borasi, R. (1994). *Capitalizing on Errors as "Springboards for Inquiry": A Teaching Experiment* [Online]. *Journal For Research In Mathematics Education*, 25(2), 166–208. <https://doi.org/10.2307/749507>
- Brodie, K. (2014). *Learning about learner errors in professional learning communities* [Online]. *Educational Studies In Mathematics*, 85(2), 221–239. <https://doi.org/10.1007/s10649-013-9507-1>
- Grassinger, R., & Dresel, M. (2017). *Who learns from errors on a class test? Antecedents and profiles of adaptive reactions to errors in a failure situation* [Online]. *Learning And Individual Differences*, 53, 61–68. <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2016.11.009>
- Ingram, J., Pitt, A., & Baldry, F. (2015). *Handling errors as they arise in whole-class interactions* [Online]. *Research In Mathematics Education*, 17(3), 183–197. <https://doi.org/10.1080/14794802.2015.1098562>

- Kulič, V. (1971). *Chyba a učení: funkce chybného výkonu v učení a v jeho řízení*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Santagata, R. (2005). *Practices and beliefs in mistake-handling activities: A video study of Italian and US mathematics lessons* [Online]. Teaching And Teacher Education, 21(5), 491–508. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2005.03.004>
- Seifried, J., & Wuttke, E. (2010). *Student errors: How teachers diagnose and respond to them* [Online]. Empirical Research In Vocational Education And Training, 2(2), 147–162.
- Steuer, G., & Dresel, M. (2015). *A constructive error climate as an element of effective learning environments*. Psychological Test And Assessment Modeling, 57(2), 262–275.
- Tulis, M. (2013). *Error management behavior in classrooms: Teachers' responses to student mistakes* [Online]. Teaching And Teacher Education, 33, 56–68. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2013.02.003>